

התאחדות הסטודנטים בישראל

מחלקת מחקר ומדיניות

השכלה גבוהה בישראל

ובמדינות ה-OECD:

מבט השוואתי

עיבוד דו"ח ארגון ה-OECD

Education at a Glance 2012

דימה קורטיוקוב

ספטמבר 2013

תוכן עניינים

- 1.....השכלה גבוהה בישראל ובמדינות ה-OECD
- 3.....1. תקציר מנהלים
- 4.....2. מבוא
- 5.....3. הקדמה
- 5.....3.1. מהו ארגון ה-OECD?
- 5.....3.2. Education at a Glance
- 5.....3.3. אילו מדינות נכללו בדו"ח:
- 6.....3.4. הצגת הממצעים
- 6.....4. תפוקות מוסדות ההשכלה וההשפעה על תהליך הלמידה
- 6.....4.1. השכלה של האוכלוסייה הבוגרת
- 8.....4.2. השכלה ומגדר
- 10.....4.3. מוביליות בהשכלה גבוהה
- 11.....4.4. השפעת השכלה על שוק התעסוקה
- 13.....4.5. יתרונות כלכליים של השכלה
- 14.....4.6. השפעות חברתיות של השכלה
- 15.....5. השקעה בהשכלה גבוהה
- 16.....5.1. הוצאה פר סטודנט
- 17.....5.2. הוצאה פרטית והוצאה ציבורית
- 19.....5.3. שכר לימוד ורפורמות במערכת השכלה גבוהה
- 20.....6. נגישות, השתתפות והתקדמות בהשכלה גבוהה
- 20.....6.1. השתתפות של צעירים בהשכלה גבוהה
- 23.....6.2. לימודים בחו"ל

1. תקציר מנהלים

המסמך שלפניכם מהווה תקציר מתורגם של הפרסום השנתי של דו"ח Education at a Glance של ארגון המדינות המפותחות, ה-OECD, העוסק במספר תחומים נבחרים של מערכת החינוך במדינות אלו. מטרת פרסומו היא לאפשר קבלת מידע השוואתי אמין ומדויק אודות מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל. המסמך מהווה פרסום שנתי של מחלקת המחקר אשר מוצע לשימוש התאחדות הסטודנטים ואגודות הסטודנטים ברחבי הארץ, הסטודנטים בישראל וכלל הציבור. זוהי הפעם השלישית שמחלקת המחקר מפרסמת את הדו"ח. בשנים האחרונות, שיעור האזרחים המשכילים בקרב מדינות ה-OECD עלה בצורה משמעותית. שיעור מסיימי השכלה גבוהה עלה מ-21% בשנת 1995 ל-39% בשנת 2010. במקביל, נמשכת המגמה של צמצום הפער המגדרי בהשכלה. יחד עם זאת, מוביליות השכלתית בין-דורית עדיין נמוכה יחסית: סיכוייהם של ילדי המשפחות המשכילות להגיע ללימודים אקדמיים, גבוהים בהרבה מאלו של צעירים שהוריהם לא רכשו השכלה גבוהה.

במדינות ה-OECD הולכת וגוברת הדרישה לידע מקצועי, תוך גידול מתמשך ברמת ההשכלה המינימאלית הדרושה להצלחה בשוק התעסוקה. בקרב כל מדינות ה-OECD נמצא כי לבעלי השכלה גבוהה יכולת השתלבות גבוהה בשוק התעסוקה ביחס לחסרי השכלה זו. הפער בין גברים לנשים בשיעורי התעסוקה, מצטמצם ככל שעולים ברמות ההשכלה, אך עדיין לגברים יש יתרון משמעותי. כמו כן, בכל המדינות שנבדקו קיים הקשר החיובי בין רמת ההשכלה ורמת ההכנסה. יתרון ההכנסות היחסי של המשכילים עולה עם השנים. האוכלוסייה המשכילה גם נפגעה פחות מהמיתון הכלכלי של השנים האחרונות. הקשר החיובי בין השכלה, הכנסה ותעסוקה קיים גם במקרה הישראלי.

בנוסף ליתרונות הכלכליים, להשכלה גבוהה ישנם גם יתרונות חברתיים רבים. לדוגמא, בעלי השכלה גבוהה מדווחים על שביעות רצון גבוהה מחייהם ובריאות טובה יותר, לעומת מקבליהם חסרי ההשכלה האקדמית. לרכישת ההשכלה יש גם השפעה חיובית למידת המעורבות הציבורית והפוליטית של האזרחים, ובעיקר הצעירים שבהם.

החשיבות של מערכת ההשכלה הגבוהה למדינה ולפרט מתבטאת גם בהשקעה התקציבית, הן הציבורית והן הפרטית. כל מדינות ה-OECD משקיעות נתח ניכר מהכנסותיהן לצורך מימון מערכת החינוך. ההוצאה החינוכית הכוללת הממוצעת של מדינות ה-OECD עמדה על 6.2% מהתמ"ג. ההשקעה השנתית הממוצעת לסטודנט במדינות ה-OECD עומדת על 13,728 דולרים. ההשקעה בישראל נמוכה מהממוצע: 11,214 דולרים. ההשקעה הציבורית מהווה 70% מההשקעה המופנית לצורך מימון מערכת ההשכלה הגבוהה במדינות ה-OECD, בממוצע (58% בלבד בישראל).

בקרב מדינות ה-OECD קיימים הבדלים ניכרים מבחינת גובה שכר הלימוד הנגבה במוסדות להשכלה גבוהה ושיעור התמיכה בסטודנטים. בממוצע, כ-21% מכלל ההוצאה הציבורית למימון המערכת האקדמית, מופנית לתמיכה בסטודנטים ומשפחותיהם. בקרב מדינות ה-OECD שבהם הסטודנטים מחויבים בתשלום שכר לימוד, אך קיימת בהם מערכת יעילה של סיוע כספי, הנגישות להשכלה הגבוהה איננה נופלת מהממוצע. 17 מתוך 25 המדינות (שיש לגביהן נתונים רלוונטיים) ביצעו מאז 1995 רפורמות משמעותיות במערכת ההשכלה הגבוהה. ברוב המקרים, הרפורמות כללו שינוי במבנה שכר הלימוד, מה שהוביל לרוב לעלייה בסכום אותו נאלצים לשלם הסטודנטים (במהלך הלימודים או אחריהם).

במרבית מדינות ה-OECD יותר מ-80% מבני 15-19 נמצאים במסגרת חינוכית. 27% מקרב בני 20-29 במדינות ה-OECD לומדים במוסד להשכלה גבוהה. במרבית מדינות ה-OECD נרשמת בשנים האחרונות עלייה מתונה אך יציבה, בשיעור ההשתתפות של צעירים בהשכלה הגבוהה. כותבי הדו"ח מציינים כי במידה והמגמות הנוכחיות יימשכו, ילידי שנות ה-2000 במדינות ה-OECD צפויים להגיע ל-17 שנות לימוד, במוצע. 62 מכל 100 אזרחים בקרב מדינות ה-OECD (ומספר דומה בישראל) צפויים להיכנס בשלב כלשהו בחייהם למוסד ללימודים גבוהים. רובם המוחלט (49% מכלל האזרחים) יעשו זאת לפני גיל 25. שיעור האזרחים העתידיים להיכנס למערכת ההשכלה הגבוהה במדינות ה-OECD עלה בכ-25% מאז 1995. אשכול הלימודים הפופולארי ביותר בקרב מדינות ה-OECD הינו מדעי החברה, משפט וניהול. 32% מהסטודנטים במוצע פונים לתחומים אלו. כיום, יותר ויותר סטודנטים שואפים לרכוש השכלה גבוהה איכותית ופונים ללימודים גבוהים מחוץ לארצות המוצא. בשנת 2000 מעל ל-2 מיליון סטודנטים למדו מחוץ למדינתם. תוך 10 שנים, מספר הסטודנטים הבינלאומיים הוכפל והוא עומד על 4.1 מיליון בשנת 2010. רובם המוחלט בוחרים ללמוד במדינות המפותחות (החברות ב-OECD ו/או G20).

2. מבוא

ב-50 השנים האחרונות, הגדלת הנגישות להשכלה הגבוהה הייתה מבין הגורמים העיקריים שתרמו לשינויים מרחיקי הלכת במדינות החברות ב-OECD. ב-1961, כשהוקם הארגון, רק מעטים זכו להשכלה על-תיכונית, ואילו כיום רוב האוכלוסייה במדינות הללו משלימה השכלה שניונית ולאחד מכל שלושה יש תואר אקדמי. לא תמיד ניתן היה למדוד את השינויים הללו במדויק. אך כיום, ההשוואות הבינלאומיות של הפרמטרים החינוכיים השונים, מהוות כלי חשוב בידי הממשלות וארגוני המגזר השלישי. באמצעותם, ניתן לבחון את מערכת החינוך במדינה אל מול מקבילותיה, לבדוק את יעילות המדיניות הממשלתית בנושא ולהחליט באופן מושכל על צעדים לשיפור המצב. לפיכך, מנהל החינוך של ה-OECD משקיע מאמצים רבים באיסוף וניתוח המידע הרלוונטי. נתוני הדו"ח מהווים גם מקור חשוב של מידע לצרכי המחקר האקדמי בתחום ההשכלה הגבוהה. המסמך הנ"ל מבוסס בעיקר על ממצאי פרסום המקורי.

שניים מפרסומי EAG בשנים קודמות עובדו ותורגמו לעברית ע"י מחלקת המחקר של ההתאחדות. הייחוד של המסמך הנוכחי הוא בכך שהוא בוחן את השינוי במציאות החינוכית בעידן הגלובלי, לאור השלכות המיתון הכלכלי העולמי שהחל בארה"ב ב-2008 והתפשט גם למדינות אחרות. מחד, הניתוח של כותבי הדו"ח מראה כי אף מדינה (בלי קשר להון האנושי שלה והשכלת אזרחיה) איננה חסינה לגמרי מפני המשבר. מאידך, החשיבות של השכלה גבוהה איכותית לכלכלה, שוק העבודה והחברה בכללותה בכל מדינה ומדינה, אף מתחדדת נוכח המציאות הכלכלית העגומה. הפער בשיעור התעסוקה ובגובה ההכנסות בין המשכילים למשכילים פחות, אף גדל בשנות המשבר. נראה כי הן מקבלי ההחלטות והן הציבור ברוב מדינות ה-OECD מודעים היטב לחשיבות ההשכלה (הן לפרט והן לחברה). העובדה היא כי הן ההוצאה הציבורית והן ההוצאה הפרטית בחינוך המשיכו לגדול במרבית מדינות ה-OECD, גם נוכח המשבר הכלכלי.

פרקי המסמך יבחנו לעומק 3 היבטים מרכזיים של מערכת החינוך העולמית. ראשית (פרק 4), נסקור את התפוקות של מוסדות ההשכלה הגבוהה: אחוז המשכילים בקבוצות הגיל השונות במדינות השונות, שיעור מסיימי ההשכלה הגבוהה וההשכלה המקצועית-טכנולוגית, פערים מגדריים בהשכלה ומוביליות השכלתית בין-דורית. כמו כן, פרק זה יתמקד ביתרונות החברתיים והכלכליים של רכישת ההשכלה: תעסוקה, הכנסה, בריאות ומעורבות ציבורית-פוליטית. שנית (פרק 5), נסקור את ההשקעה המופנית לחינוך במדינות השונות.

נבדוק מהי ההשקעה פר סטודנט בכל מדינה, מה הנתח היחסי של ההשקעה החינוכית מהתמ"ג של כל מדינה וכיצד משתנה האיזון בין השקעה פרטית להשקעה ציבורית. כמו כן, נתייחס בפרק זה לרפורמות במערכת ההשכלה הגבוהה ולסוגיית שכר הלימוד. בפרק האחרון (פרק 6) נפרט על נתוני ההשתתפות של צעירים במערכת ההשכלה הגבוהה, תוך התייחסות לסוגי המוסדות, תוכניות הלימודים ובחינת המגמות בקרב הסטודנטים הבינלאומיים.

3. הקדמה

3.1. מהו ארגון ה-OECD?

הארגון לשיתוף פעולה ופיתוח כלכלי (Organization for Economic Co-operation and Development, OECD) הינו ארגון בינלאומי של מדינות מפותחות המחויבות לדמוקרטיה ליברלית ולכלכלת השוק. מטרתו העיקרית של הארגון היא לקדם מדיניות שתשפר את הרווחה החברתית והכלכלית של תושבי המדינות החברות בארגון. באמצעות הארגון, הממשלות יכולות לשתף פעולה ביניהן בנושאים השונים ולמצוא פתרונות לבעיות המשותפות. תפקידים חשובים נוספים של הארגון הם לאסוף, להשוות ולנתח נתונים כלכליים, על מנת למדוד את יעילותם של צעדי מדיניות שונים ולספק תחזיות לעתיד, וכן לקבוע סטנדרטים בינלאומיים בתחומים השונים.

3.2. Education at a Glance

מנהל החינוך הוא הגוף האחראי על תחום החינוך ב-OECD, ומטרתו העיקרית היא לסייע למדינות החברות בקביעת המדיניות בתחום. פרסום הדוח Education at a glance השנתי הוא אחד מהדרכים העיקריות לעשות זאת. הנתונים בדו"ח מתייחסים למדינות חברות ב-OECD וכן מדינות נוספות (הפירוט בסעיף הבא). הדו"ח מקיף את כל מערכות החינוך במדינה (כל היקף הטריטוריה), ללא אבחנה בין אזרחים זרים או אזרחי המדינה (מלבד בפרקים העוסקים בסטודנטים בינלאומיים). בדו"ח ישנה התייחסות לחינוך בכל הרמות ולכל הגילאים, כולל החינוך המיוחד והתוכניות הייחודיות בכל מדינה ומדינה.

3.3 אילו מדינות נכללו בדו"ח:

נכון לכתיבת הדו"ח היו חברות בארגון OECD 34 מדינות: אוסטריה, אוסטרליה, איטליה, איסלנד, אירלנד, ארצות הברית, בלגיה, בריטניה, גרמניה, דנמרק, דרום קוריאה, הולנד, הונגריה, טורקיה, יוון, יפן, לוקסמבורג, מקסיקו, נורבגיה, ניו-זילנד, סלובקיה, ספרד, פולין, פורטוגל, פינלנד, צ'כיה, צרפת, קנדה, שבדיה, שוויץ, צ'ילה, ישראל, אסטוניה, סלובניה. 4 המדינות האחרונות ברשימה הצטרפו לארגון רק בשנת 2010 והן הדו"ח הראשון שבו הן מופיעות ככאלה (יש לציין כי גם הדו"חות הקודמים כללו מידע חלקי על המדינות הללו, שכן הן היו במהלך שיחות הצטרפות). הדו"ח מכיל גם מידע חלקי על 2 מדינות שאינן חברות ב-OECD אך חלק מתוכנית ה-INES (Indicators of Education Systems Program) של הארגון: ברזיל ורוסיה; וכן על 5 מדינות החברות בארגון 20 המדינות המפותחות (G20) שאינן חלק מ-OECD או INES: ארגנטינה, סין, הודו, ערב הסעודית ודרום אפריקה.

3.4. הצגת הממוצעים:

- ממוצע OECD (OECD average): ממוצע לא משוקלל של כל המדינות מהן ניתן היה להשיג מידע לגבי הנתונים הנדרשים ברמת המערכת הלאומית של כל מדינה. אינו מתייחס לגודל של מערכת החינוך ו/או המדינה עצמה.
- OECD Total: ממוצע משוקלל של המדינות החברות מהן ניתן היה להשיג מידע.
- EU19: ממוצע לא משוקלל של 19 מתוך המדינות החברות ב-EU. כולל את 15 החברות המדינות שהצטרפו לפני 2004: אוסטריה, איטליה, אירלנד, בלגיה, בריטניה, גרמניה, דנמרק, הולנד, יוון, לוקסמבורג, ספרד, פורטוגל, פינלנד, צרפת ושבדיה. למדינות האלו נוספות 4 מדינות מזרח אירופה שהצטרפו ב-2004: צ'כיה, פולין, הונגריה וסלובקיה.
- סימון מידע חסר: a: מידע לא מתאים/מתייחס למדינה; c: מעט מדי תצפיות לקטגוריה; m: מידע לא זמין; n: שיעור זניח ו/או אפס; w: מידע הוסר לבקשת המדינה; x: המידע מופיע בעמודה או קטגוריה אחרת [למשל: (2)x מסמל שהמידע מופיע בעמודה 2 של הטבלה]; ו-~: הממוצע אינו בר השוואה לרמות אחרות של השכלה.

רמות לימודים:

- א. השכלה ראשונית (Primary): השכלה יסודית. מתחילה לרוב בגילאים 5-7 ונמשכת כ-6 שנים.
- ב. השכלה שניונית נמוכה (Lower Secondary): הרמה המקבילה לחטיבת הביניים בישראל. אורכת לרב כ-3 שנים, ועשויה להיות ממוקדת הכשרה מקצועית או הכנה ללימודי המשך.
- ג. השכלה שניונית גבוהה (Upper Secondary): רמת ביניים המקבילה ללימודי התיכון ולימודי המכינה בישראל. בחלק מהמדינות כוללת את לימודי ההכשרה המקצועית. הגדרה כללית המשתנה מאד ממדינה למדינה.
- ד. השכלה שלישונית (tertiary): השכלה על תיכונית או גבוהה. נחלקת לשני סוגים:
  - י. סוג A: השכלה אקדמית, המכילה מוטיבים תיאורטיים ומקצועיים, ונמשכת תקופת זמן של 3 שנים לפחות. כוללת הכשרה למסלולים מחקרניים (תארים מתקדמים).
  - י. סוג B: השכלה מקצועית, המוכרת בישראל כ"לימודי תעודה" אשר אינם מקנים תואר אקדמי (הנדסאים וטכנאים, מקצועות פרא-רפואיים וכו').

4. תפוקות מוסדות ההשכלה וההשפעה על תהליך הלמידה:

4.1. השכלה של האוכלוסייה הבוגרת

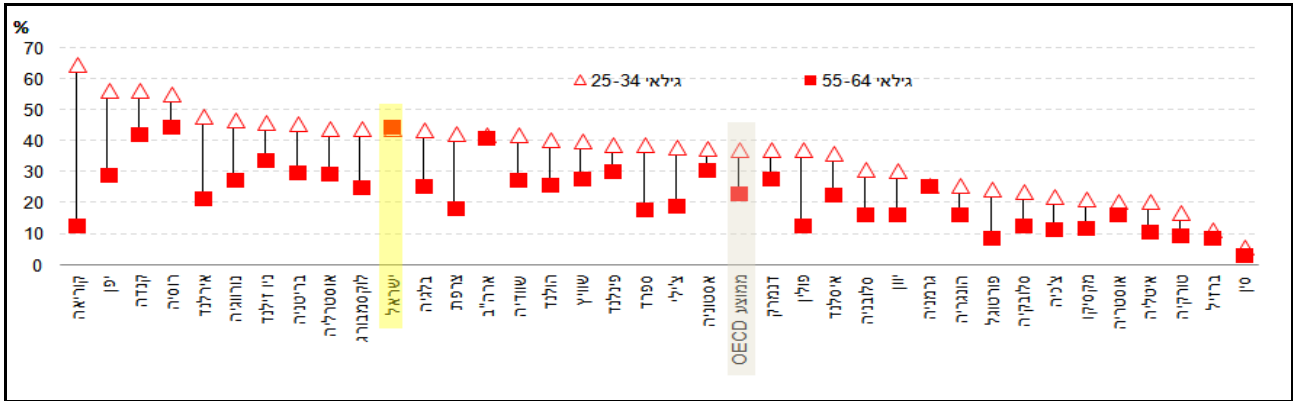
שיעור ההשתתפות בהשכלה מהווה מדד להון האנושי וליכולתן של מדינות לעבור תהליכי פיתוח טכנולוגי וכלכלי. בנוסף, הוא מאפשר לצפות מגמות בשוק התעסוקה, כמו למשל התחזקות הדרישה לכישורים אנליטיים והכרת מערכות תקשורת מורכבות. המדד מתייחס לאוכלוסייה הבוגרת המשכילה, ומציג תמונה של מערך הכישורים והידע העומד לרשות המדינות.

השיעור הממוצע של בעלי ההשכלה הגבוהה במדינות ה-OECD עומד על 31%. לוח 1 מתאר את שיעור בעלי השכלה גבוהה במדינות ה-OECD לפי קבוצות גיל. שיעור המשכילים הצעירים (בני 25-34) הוא 38% ושיעור המשכילים המבוגרים (בני 55-64) הוא 23%. בישראל, שיעור בעלי ההשכלה הגבוהה הוא 46% (שיעור דומה בכל קבוצות הגיל), הרבה מעל הממוצע ב-OECD. במרבית מדינות ה-OECD, שיעור הצעירים בעלי השכלה גבוהה עולה על שיעור המבוגרים בעלי השכלה גבוהה. היוצאים מהכלל בעניין זה הם ישראל, ארה"ב וגרמניה.

מאידך, יפן וקוריאה הן הדוגמאות הבולטות למדינות בהן שיעור המשכילים הצעירים עולה בהרבה על שיעור המשכילים המבוגרים. במידה ותימשך המגמה הנוכחית במדינות הללו, הן צפויות להותיר את שאר המדינות מאחור, מבחינת שיעור המשכילים באוכלוסיה.

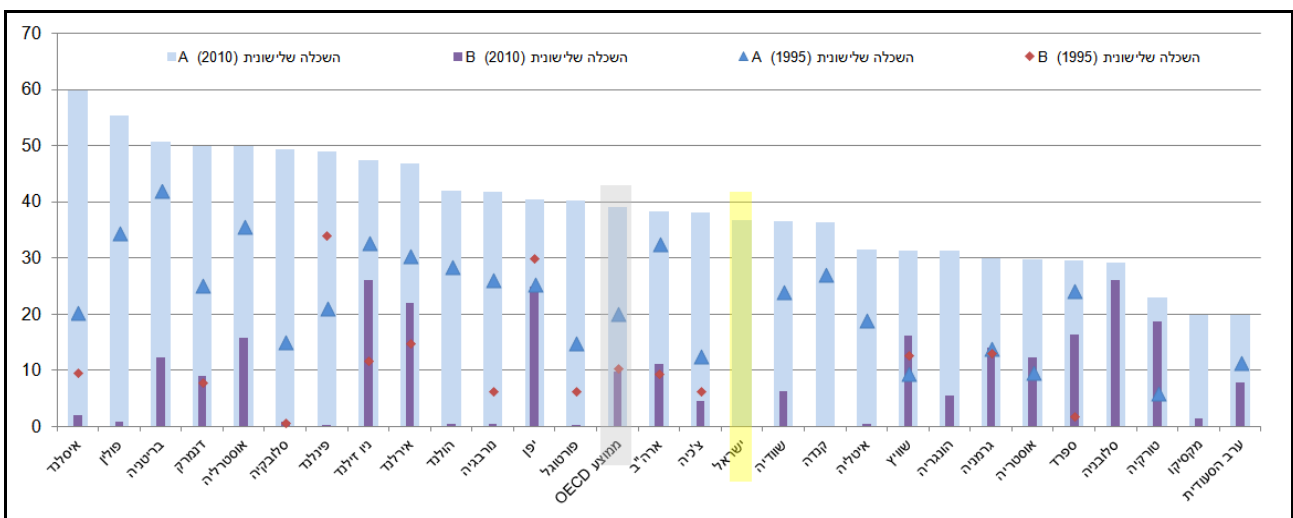
לוח 1: אוכלוסיה בעלת השכלה גבוהה באחוזים, על-פי קבוצת גיל, 2010

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 26

עולה מהנתונים כי שיעור המשכילים במדינות ה-OECD עלה בצורה משמעותית בעשורים האחרונים. במידה והמגמות הנוכחיות ימשיכו, כ-84% מהצעירים במדינות ה-OECD יסיימו לפחות את הלימודים התיכוניים שלהם (השכלה שניונית גבוהה). במידה והמגמות הנוכחיות ימשיכו, צפוי כי כ-39% מהצעירים במדינות ה-OECD יסיימו השכלה שלישונית סוג A (אקדמית). לוח 2 מתאר את שיעורי מסיימי ההשכלה הגבוהה (מקצועית ואקדמית) בשנים 1995 ו-2010. השיעור הממוצע של מסיימי השכלה אקדמית (A) במדינות ה-OECD עלה משמעותית בין השנים הללו: מ-20% בשנת 1995 ל-39% בשנת 2010. מבחינת השכלה גבוהה מקצועית (B), לא נרשמה עלייה דומה ואף חלה ירידה מסוימת: מ-11% בשנת 1995 ל-10% בשנת 2010. בנוגע לישראל, אין בידי הארגונים נתונים משנת 1995, ככל הנראה בגלל שהיא הצטרפה לארגון רק לאחרונה.

לוח 2: שיעורי מסיימי השכלה גבוהה (מקצועית ואקדמית), 1995 ו-2010

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 63

חרף הדרישה ההולכת והגוברת ללימודים אקדמיים, כותבי הדו"ח טוענים כי יש מקום לפתח את תוכניות להכשרה מקצועית על-תיכונית (סוג B). מדובר לרוב בתוכניות גמישות וקצרות יחסית שקיומם הכרחי לנוכח השינויים התכופים העוברים על שוק העבודה המודרני במערב.

4.2. השכלה ומגדר

במקביל לעלייה בנגישות להשכלה הגבוהה בקרב צעירי ה-OECD, נמשכת גם המגמה של צמצום פערים השכלתיים בין גברים לנשים. בניגוד למצב שנמשך שנים ארוכות, סיכוייהם של נשים להגיע להשכלה שניונית גבוהה, עולה על זה של גברים, במרבית מדינות ה-OECD. מצב דומה קיים גם בנוגע להשכלה גבוהה (הן אקדמית והן מקצועית). לוח 3 מתאר את אחוז הנשים מקרב מקבלי התארים האקדמיים השונים במדינות החברות ב-OECD, נכון לשנת 2010. מהלוח עולה כי בקרב מדינות ה-OECD, 59% ממקבלי התואר הראשון ו-56% ממקבלי התואר השני הן נשים (בממוצע). ברמת הדוקטורט, המצב עדיין שונה - 46% בלבד ממקבלי התואר הם נשים. בישראל, הרוב הנשי נשמר בכל התארים האקדמיים: 58% בתואר הראשון, 57% בתואר השני ו-51% בתואר השלישי.

לוח 3: אחוז הנשים מקרב מקבלי התארים האקדמיים השונים, 2010

מדינה/סוג תואר	תארים מתקדמים מחקריים	תואר שני	תואר ראשון	השכלה מקצועית-טכנולוגית
אוסטרליה	50	50	59	56
אוסטריה	43	43	57	46
בלגיה	43	55	55	64
קנדה	44	55	61	60
צ'ילה	45	53	58	53
צ'כיה	39	58	62	72
דנמרק	45	54	63	48
אסטוניה	53	71	68	73
פינלנד	53	55	64	9
צרפת	44	55	55	56
גרמניה	44	52	52	68
יוון	42	58	64	56
הונגריה	47	69	63	72
איסלנד	44	62	69	58
אירלנד	48	58	58	46
ישראל	51	57	58	m
איטליה	52	62	59	48
יפן	28	30	44	63
קוריאה	32	49	47	58
לוקסמבורג	m	m	m	m
מקסיקו	45	53	55	46
הולנד	42	59	57	55
ניו זילנד	53	63	60	56
נורבגיה	45	55	63	62
פולין	49	69	64	84
פורטוגל	62	59	60	58
סלובקיה	49	65	65	70
סלובניה	46	58	67	57
ספרד	47	59	60	54
שוודיה	48	59	66	60
שווייץ	42	47	54	47
טורקיה	45	52	45	46
בריטניה	45	54	57	62
ארה"ב	53	59	57	63
ממוצע OECD	46	56	59	57

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 85

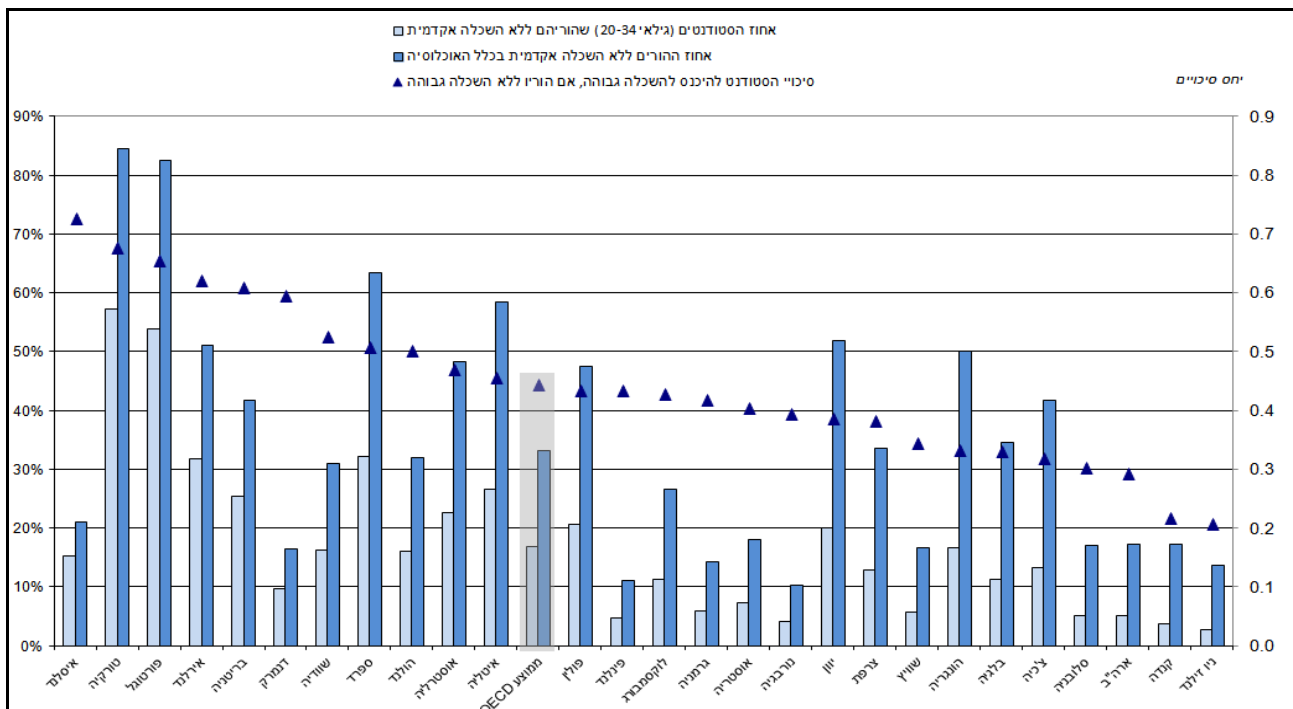
יחד עם זאת, בחלוקה לתחומי הלימוד עדיין נשמרים ההבדלים המגדריים: הנשים מהווים רוב מוחלט מקרב מקבלי התארים (בכל הרמות) בתחומי הרווחה, הבריאות והחינוך אך מיעוט קטן (כ-30% במוצע) בתחומי ההנדסה והמדעים המדויקים. מנסחי הדו"ח מציינים לחיוב את מאמציו של האיחוד האירופי לשנות את המצב הזה (באמצעות תוכניות המעודדות לימודי מדעים מדויקים בכלל; ובקרב נשים- בפרט).

4.3. מוביליות בהשכלה הגבוהה

מושג המוביליות (או ניעות) מתייחס לתנועה של פרטים או קבוצות בדרגות הריבוד החברתי. ההתייחסות למוביליות הבין-דורית בהשכלה הגבוהה היא אחת התוספות החשובות בדו"ח EAG של 2012, לעומת השנים הקודמות. לוח 4 מתאר את דפוסי ההשתתפות של סטודנטים שהם "דור ראשון" להשכלה הגבוהה, בשנת 2009. באופן כללי, סיכויי של צעיר (גילאי 20-34) מקרב מדינות ה-OECD להגיע ללימודים אקדמיים בעוד שהוריו בעלי השכלה תיכונית או מטה, הינם נמוכים: 0.44 בלבד.

לוח 4: השתתפות של סטודנטים "דור ראשון" להשכלה גבוהה, 2009

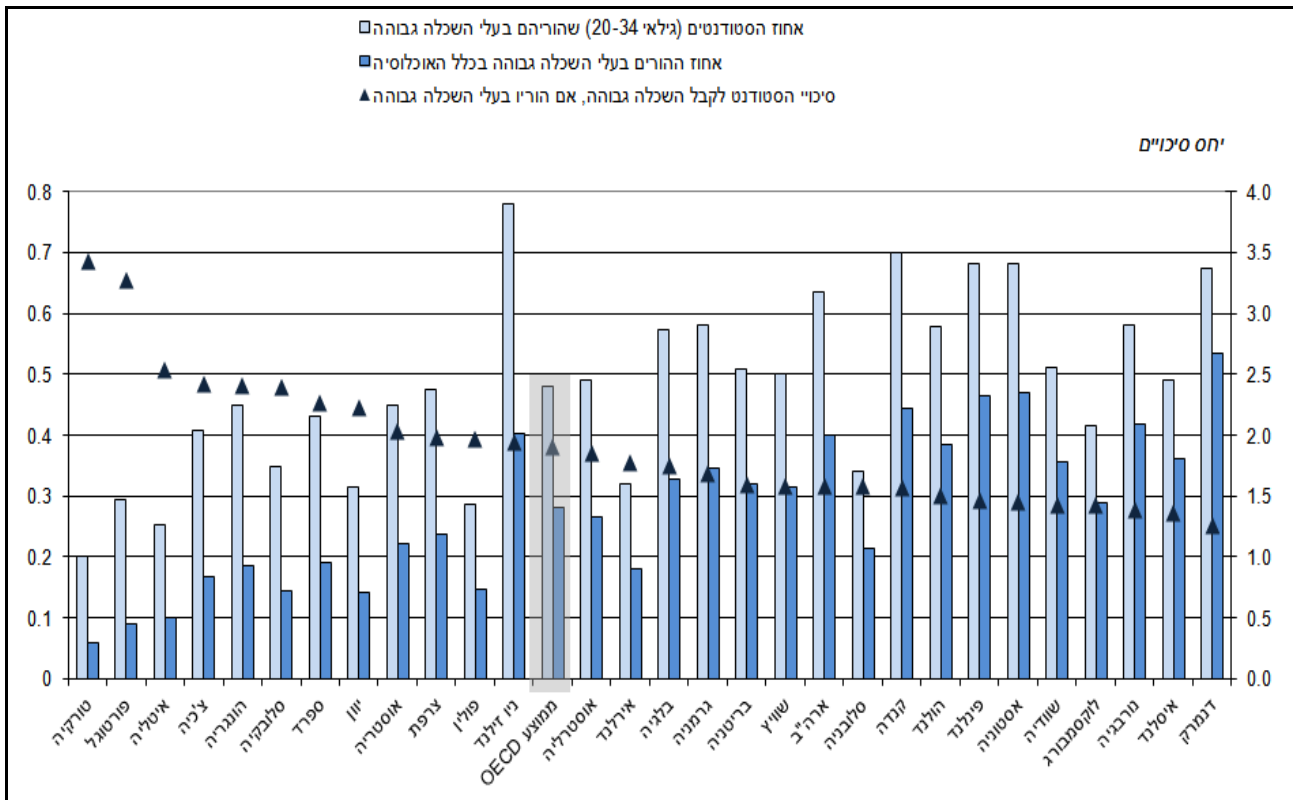

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 102

לוח 5 מתאר השתתפות בהשכלה גבוהה של סטודנטים ממשפחות משכילות, בשנת 2009. כצפוי, סיכוייהם להגיע ללימודים אקדמיים גבוהים יחסית. סיכויי של צעיר מקרב מדינות ה-OECD להגיע ללימודים אקדמיים בעוד שלפחות אחד מהוריו בעל השכלה אקדמית, הוא כמעט כפול (1.9), יחסית לשאר האוכלוסייה. במדינות סקנדינביה (שבדיה, נורבגיה, איסלנד ודנמרק) שיעור ייצוג יתר של בני משפחות משכילות בקרב כלל ציבור הלומדים הוא נמוך משמעותית (סביבות 1.5).

לוח 5: השתתפות בהשכלה גבוהה של סטודנטים ממשפחות משכילות, 2009

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 105

בקרב מדינות ה-OECD, כשני שלישי (66%) מהצעירים שלאחד מהוריהם יש תואר אקדמי, צפויים גם כן לרכוש תואר אקדמי. לעומת זאת, רק אחד מכל חמישה צעירים (20%) מקרב משפחות לא משכילות, צפויים לרכוש תואר אקדמי ולהוות "דור ראשון" להשכלה גבוהה. המדינות בהם לצעירים הבאים ממשפחות חסרות השכלה עדיין יש סיכוי טוב לרכוש השכלה גבוהה הם אוסטרליה, קנדה, צרפת, אירלנד, הולנד, ספרד והמדינות הסקנדינביות. מכאן שבמדינות הללו יש מוביליות בין-דורית השכלתית גבוהה יחסית. מאידך, המוביליות הבין-דורית ההשכלתית הינה נמוכה באיטליה, פורטוגל, טורקיה וארה"ב. כמו כן, הסיכוי למוביליות הבין-דורית ההשכלתית בקרב נשים עולה על זה של הגברים. בעלי כותבי הדו"ח מציינים כי אי שוויון שמקורו בפערים סוציו-אקונומיים ברמות החינוך הנמוכות (חטיבה ותיכון) משפיעה בצורה משמעותית על אי השוויון בנגישות ללימודים אקדמיים.

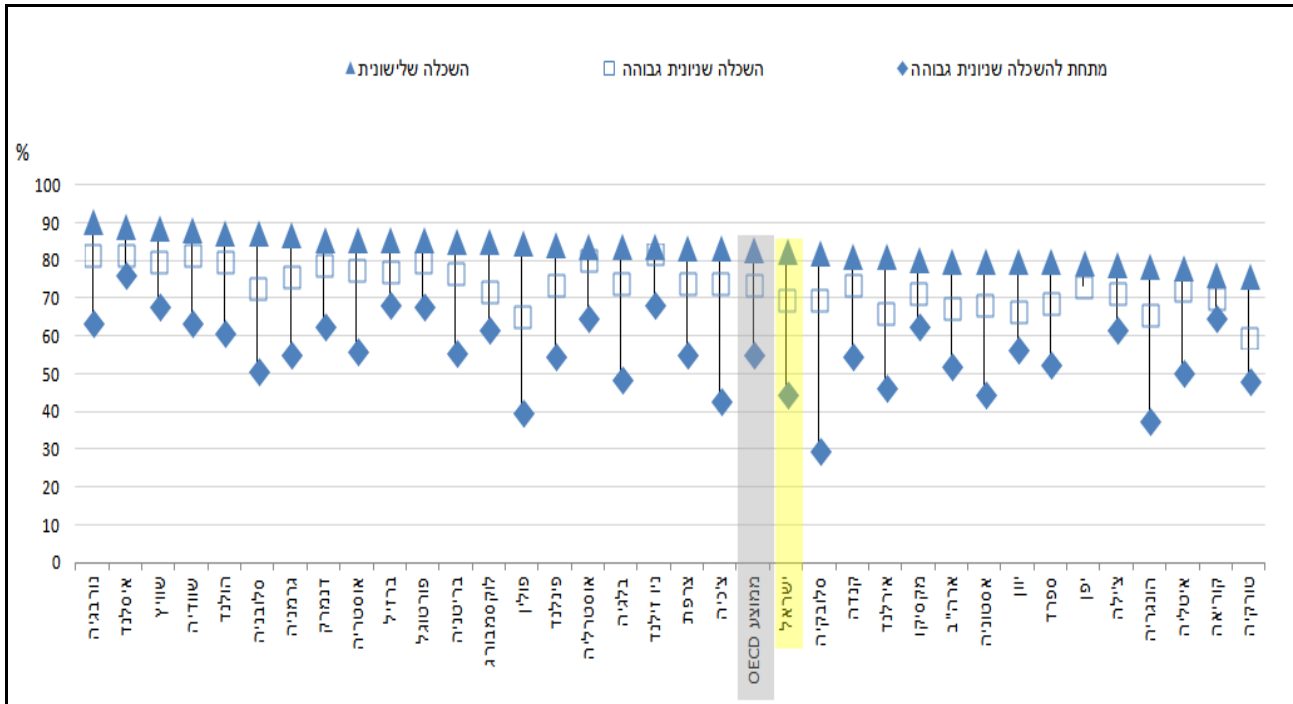
4.4. השפעת השכלה על שוק התעסוקה

ידוע כי לרכישת השכלה יתרונות רבים. בין היתר, היא משפיעה באופן חיובי על סיכויי של הפרט למצוא תעסוקה קבועה ורווחית. לוח 6 מתאר את אחוז המועסקים בגיל העבודה (25-64) לפי רמת השכלה, בשנת 2010. בכל מדינות ה-OECD, סיכוייהם של אנשים בעלי השכלה תיכונית ומעלה להיות מועסקים, עולים על אלה שלא סיימו תיכון. בממוצע, שיעורי התעסוקה של בעלי השכלה שניונית גבוהה (תיכונית) גבוהים ב-18% ושיעורי התעסוקה של בעלי השכלה אקדמית גבוהים ב-28%, בהשוואה למי שלא סיימו לימודים תיכוניים.

בישראל, שיעורי התעסוקה של בעלי השכלה שניונית גבוהה (תיכונית) גבוהים ב-25% ושיעורי התעסוקה של בעלי השכלה אקדמית גבוהים ב-37%, בהשוואה למי שלא סיימו לימודים תיכוניים.

לוח 6: אחוז המועסקים בגיל העבודה (25-64) לפי רמת השכלה, 2010

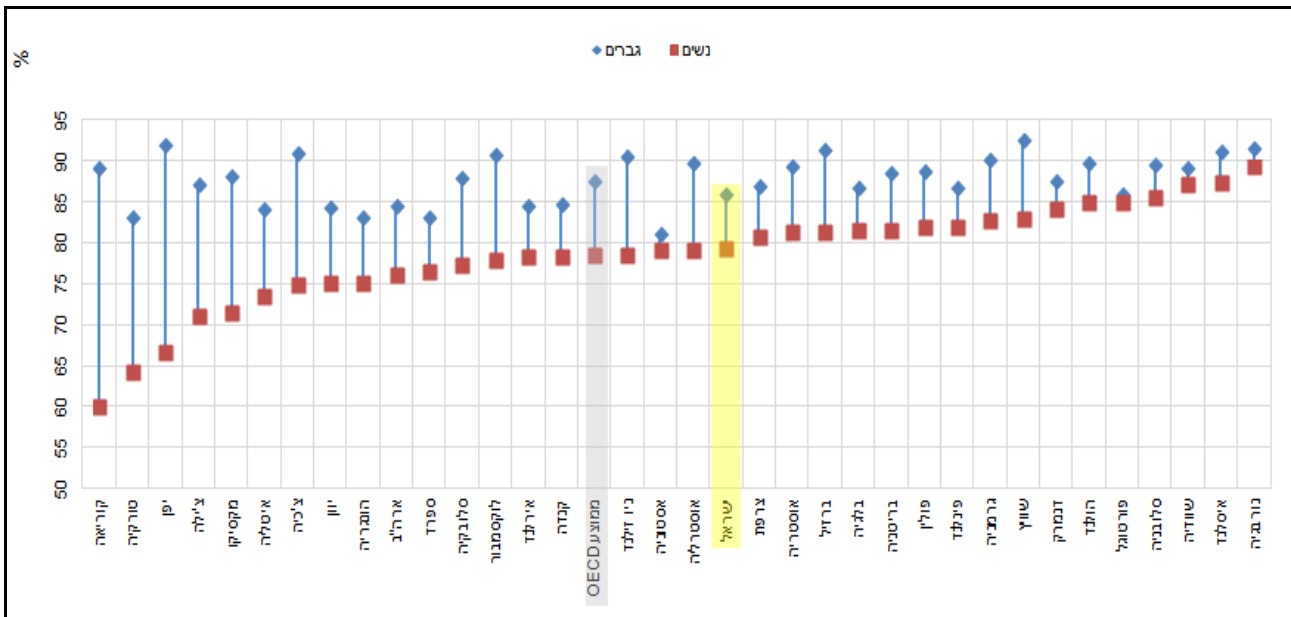

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 118

בעקבות המיתון בכלכלה העולמית, חלה ירידה באחוז המועסקים ברבות ממדינות ה-OECD. כתבי הדו"ח מציינים כי בעלי השכלה גבוהה נפגעו פחות מהשניים הללו. משתנה נוסף שמשפיע על סיכויי התעסוקה הוא המגדר. לוח 7 מציג את אחוז בעלי השכלה גבוהה המועסקים בגיל העבודה (בני 25-64) לפי מגדר, נכון לשנת 2010. בכל מדינות ה-OECD אחוז הגברים האקדמאיים המועסקים, עולה על אחוז הנשים. במוצע, 88% מהגברים ו-79% מהנשים בעלי השכלה גבוהה הינם מועסקים. בישראל, המצב הוא די דומה: 86% ו-80% בהתאמה. במדינות סקנדינביה פערי התעסוקה המגדריים הם הקטנים ביותר. הפערים הגדולים ביותר לרעת הנשים הם בקוריאה, יפן וטורקיה.

לוח 7: אחוז בעלי השכלה גבוהה המועסקים (בני 25-64) לפי מגדר, 2010

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 123

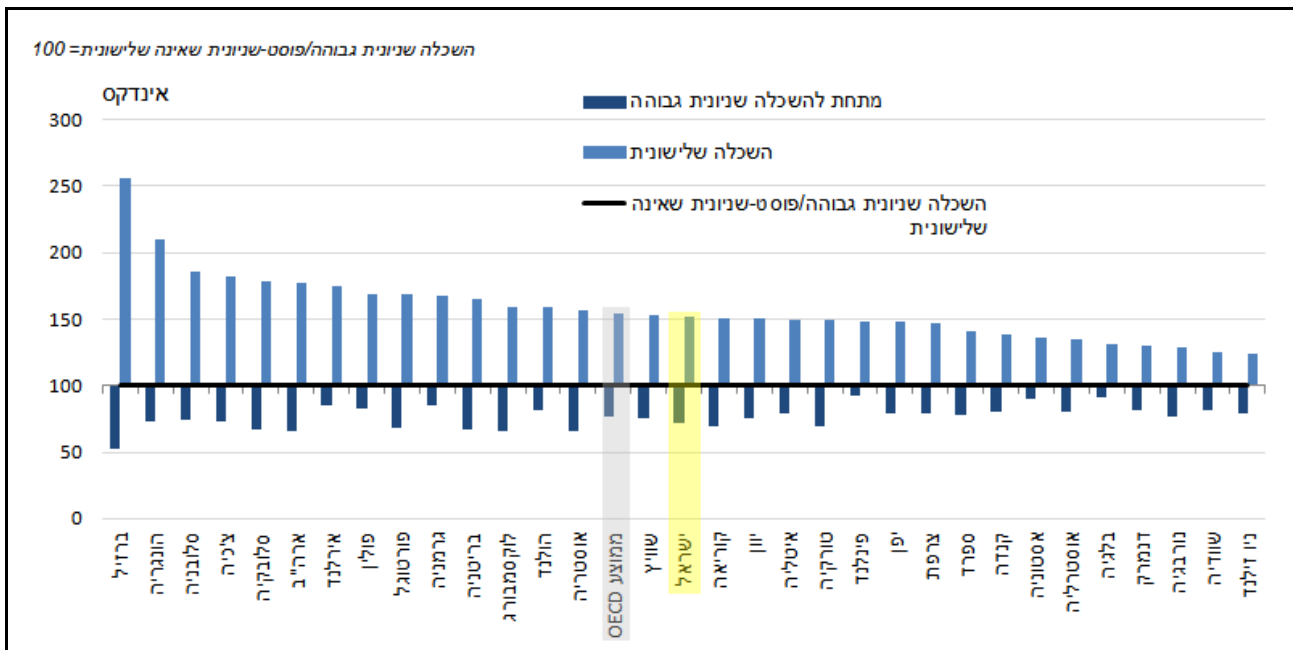
פערי התעסוקה בין גברים לנשים מצטמצמים עם העלייה ברמת ההשכלה, אך עדיין בכל רמות ההשכלה אחוזי התעסוקה של הגברים עולים על אלו של הנשים. מגמה דומה קיימת גם בנוגע לאחוזי המשרה: הסיכוי למצוא עבודה במשרה מלאה עולה יחד עם העלייה ברמת ההשכלה, אך העלייה משמעותית במיוחד אצל הגברים. 84% מהגברים בעלי השכלה אקדמית עובדים במשרה מלאה, לעומת 69% מהנשים האקדמיות, בממוצע בקרב מדינות ה-OECD.

4.5. יתרונות כלכליים של השכלה

במונחים כלכליים, רכישת השכלה הינה השקעה כספית, ורמת ההכנסה הצפויה לאורך החיים היא הרווח הצפוי ממנה. מדידת ההכנסות היחסיות של מועסקים בגיל העבודה, לפי רמות ההשכלה מספקת אפוא מידע חשוב אודות הקשר שבין מערכת ההשכלה הגבוהה ושוק התעסוקה. לוח 8 מתאר את ההכנסות היחסיות של בני 25-64 מועסקים לפי רמות השכלה, לשנת 2010. בכל מדינות ה-OECD בעלי השכלה אקדמית, נהנים מהכנסות גבוהות יותר מהעבודה שלהם (לעומת בעלי רמות השכלה נמוכות יותר). בקרב מדינות אלו, אדם בעל השכלה אקדמית יכול לצפות להרוויח 55% יותר (בממוצע) לעומת מקבילו שסיים לימודים תיכוניים (או לימודים על-תיכוניים שאינם אקדמיים) בלבד ו-77% יותר לעומת מי שלא סיים לימודים תיכוניים. בישראל, המצב הוא די דומה: אקדמאי ירוויח 52% יותר ממי שסיים תיכון ולא המשיך ללימודים גבוהים וכ-80% יותר ממי שלא סיים תיכון. במדינות סקנדינביה וניו זילנד, הפערים הללו הם מהיותר נמוכים בקרב מדינות ה-OECD. פערים גבוהים במיוחד נמדדו בברזיל ובהונגריה.

לוח 8: הכנסות יחסיות של בני 25-64 מועסקים, לפי רמות השכלה, 2010

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 140

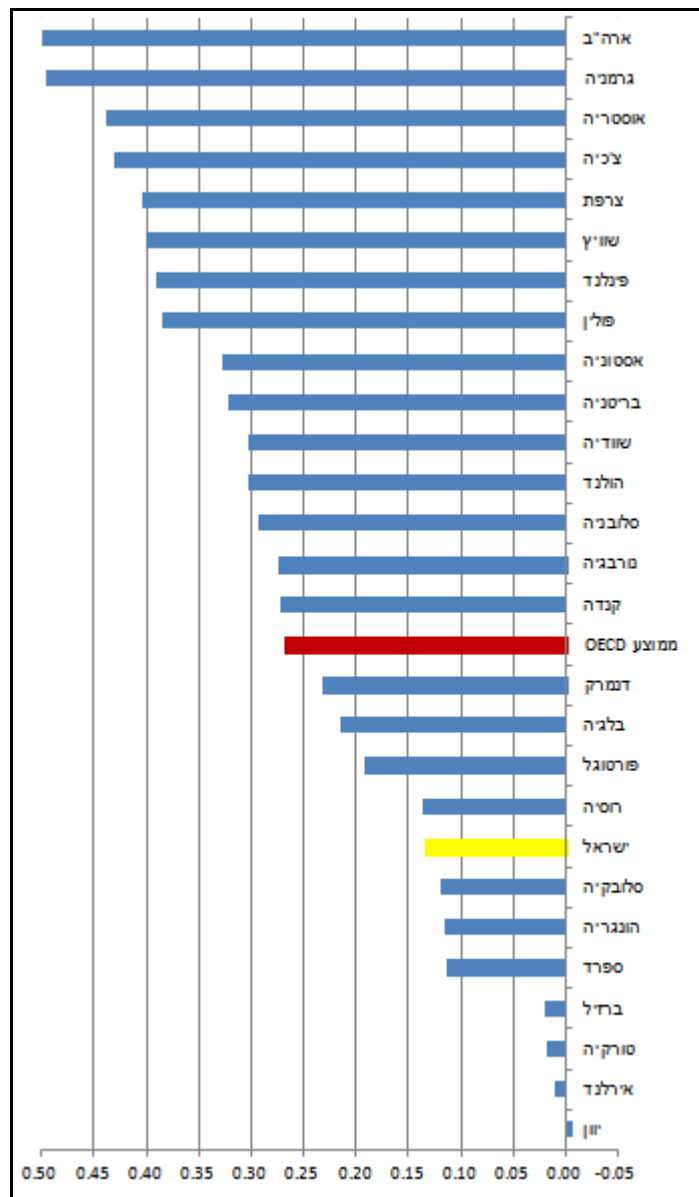
התרומה של השכלה גבוהה להכנסה צפויה לעלות עם הגיל. בעוד שבני 25-34 משכילים מרוויחים כ-37% יותר בממוצע (לעומת בוגרי התיכון באותה קבוצת הגיל), בני 55-64 צפויים להרוויח כ-69% יותר. יש לציין כי קיימים הבדלים משמעותיים בין תחומי לימוד שונים, מבחינת התרומה היחסית להכנסות.

4.6. השפעות חברתיות של השכלה

הרעיון שלרכישת ההשכלה ישנן השלכות חברתיות חיוביות, איננו חדש. עוד ההוגים היוונים כדוגמת אריסטו ואפלטון ציינו כי החינוך הטוב הוא מרכזי לרווחת הפרט ושגשוג החברה. כיום, מרבית קובעי המדיניות במערב מודעים למגוון ההשפעות החברתיות של חינוך. כך לדוגמה, בעלי השכלה גבוהה מדווחים על שביעות רצון גבוהה מחייהם ובריאות טובה יותר, לעומת מקבליהם חסרי ההשכלה האקדמית. לרכישת ההשכלה יש גם השפעה חיובית למידת המעורבות הציבורית והפוליטית של האזרחים, ובעיקר הצעירים שבהם. לוח 9 מתאר את פערי ההצבעה בין צעירים (בני 25-34) אקדמאיים לצעירים שלא סיימו תיכון. בכל מדינות ה-OECD למעט יוון, קשר חיובי בין השכלה להשתתפות אלקטוראלית. הסיכוי הממוצע של צעיר משכיל מקרב אחת ממדינות ה-OECD להצביע בבחירות גבוה ב-26% מסיכוי של צעיר שלא סיים תיכון. בישראל, הפער עומד על 13%. בארה"ב וגרמניה, הפער גדול במיוחד ועומד על כ-50%. יש לציין כי הפער הזה מצטמצם עם הגיל, אך נותר משמעותי גם בקרב המבוגרים (בני 55-64).

לוח 9: פערי ההצבעה בין צעירים (בני 25-34) אקדמאיים לצעירים שלא סיימו תיכון, 2008-2010

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 204

5. השקעה בהשכלה גבוהה:

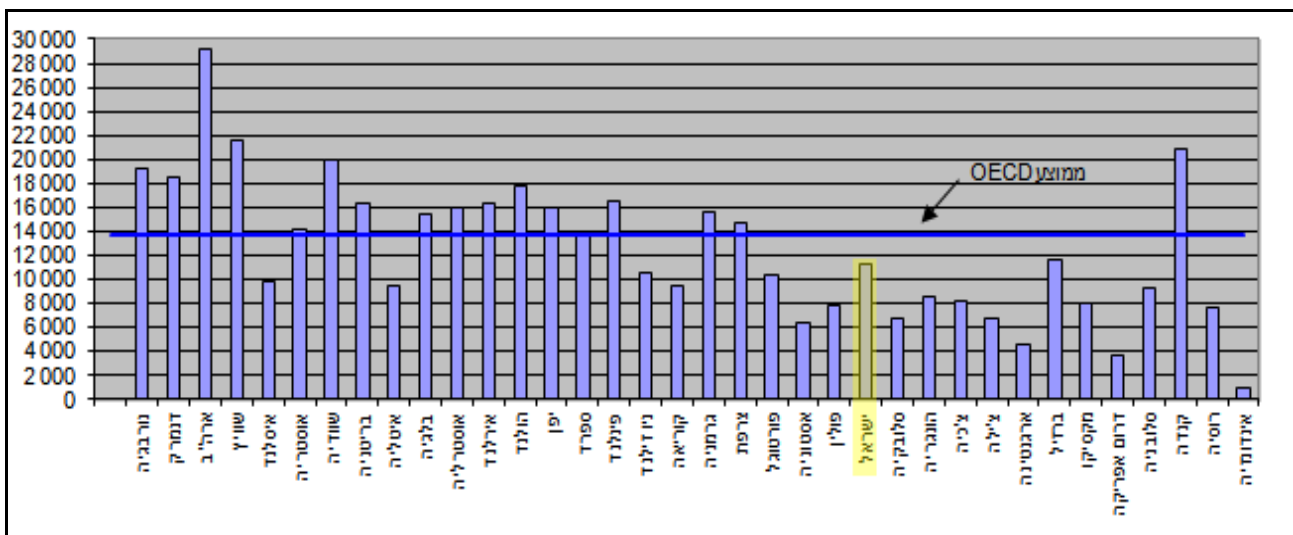
ההשקעה בהשכלה גבוהה מסווגת בדו"ח הנוכחי לפי 3 קריטריונים. הקריטריון הראשון מבחין בין מקור ההשקעה: ציבורי (כולל סיוע בינלאומי) ופרטי. הקריטריון השני מבחין בין המקומות השונים שאליהם מיועדת ההשקעה (תקצוב מוסדות הלימוד, תקצוב משרדים וסוכנויות פיקוח ממשלתיות, סיוע לסטודנטים ומשפחותיהם וכדומה). הקריטריון השלישי מתייחס לטיב השירותים שנרכשו באמצעות ההשקעה הנ"ל (שירותי ליבה חינוכיים, מחקר ופיתוח או הוצאות נלוות).

5.1. הוצאה פר סטודנט

בממוצע, ההשקעה פר סטודנט במדינות ה-OECD היא פי 2 יותר מאשר ההשקעה לתלמיד ברמת יסודי (וגדולה משמעותית מההשקעה ברמה התיכונית). ההשקעה במחקר ופיתוח, המהווה כשליש מכלל התקציבים המופנים למערכת האקדמית, היא האחראית העיקרית לפער הזה. כותבי הדו"ח מציינים כי נכון ל-2009, המשבר הכלכלי לא השפיע על ההשקעה התקציבית בהשכלה הגבוהה במרבית מדינות ה-OECD. לוח 10 מתאר את ההוצאה השנתית לסטודנט על מכלול השירותים החינוכיים במערכת ההשכלה השלישונית, בדולרים ארה"ב, תוך התאמה לשווי כוח קנייה, במדינות ה-OECD, לשנת 2009. ההשקעה השנתית הממוצעת לסטודנט במדינות ה-OECD עומדת על 13,728 דולרים. ההשקעה בישראל נמוכה מהממוצע: 11,214 דולרים. המדינות המובילות מבחינת הפרמטר הזה הן: ארה"ב וקנדה (29 ו-21 אלף דולר, בהתאמה).

לוח 10: ההוצאה השנתית על מכלול השירותים לסטודנט בדולרים ארה"ב PPP, 2009

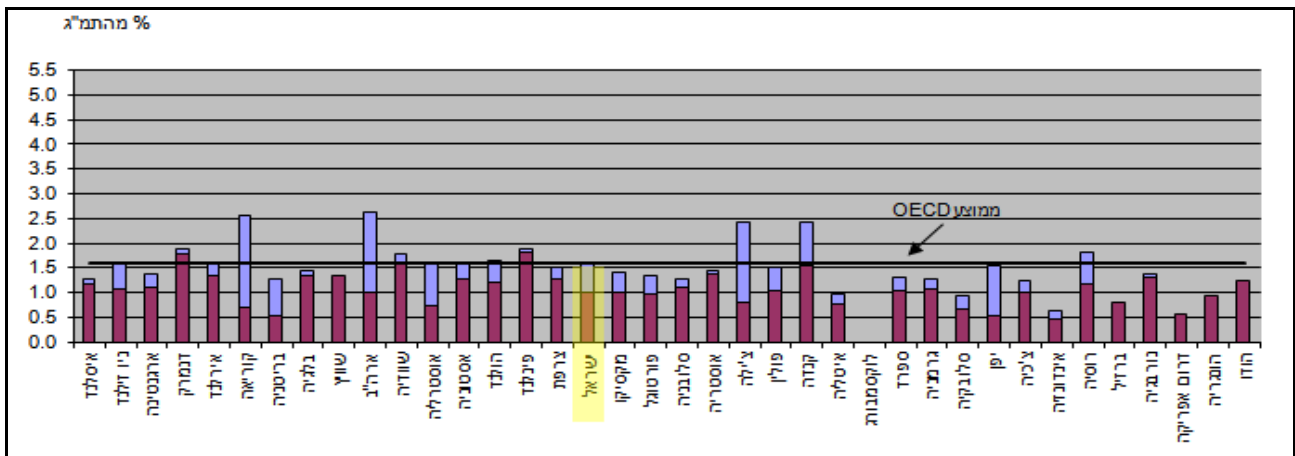
מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 219

כל מדינות ה-OECD משקיעות נתח ניכר מהכנסותיהן לצורך מימון מערכת החינוך. ההוצאה החינוכית הכוללת הממוצעת של מדינות ה-OECD עמדה על 6.2% מהתמ"ג. בין השנים 2009-2000, ההוצאה החינוכית גדלה בקצב מהיר יותר מהתמ"ג בכל מדינות ה-OECD. לוח 11 מתאר את ההוצאה על ההשכלה הגבוהה כאחוז מהתמ"ג במדינות ה-OECD, לשנת 2009. ההוצאה הממוצעת המופנית למערכת האקדמית במדינות אלו, עמדה על 1.6% מהתמ"ג. גם בישראל, נתח ההוצאה על ההשכלה הגבוהה מכלל התמ"ג הוא בשיעור דומה. מרכיב ההוצאה הפרטית (מסומן בתכלת) משמעותי במיוחד בארה"ב, יפן, צ'ילה וקנדה.

לוח 11: הוצאה על השכלה גבוהה כאחוז מהתמ"ג, 2009

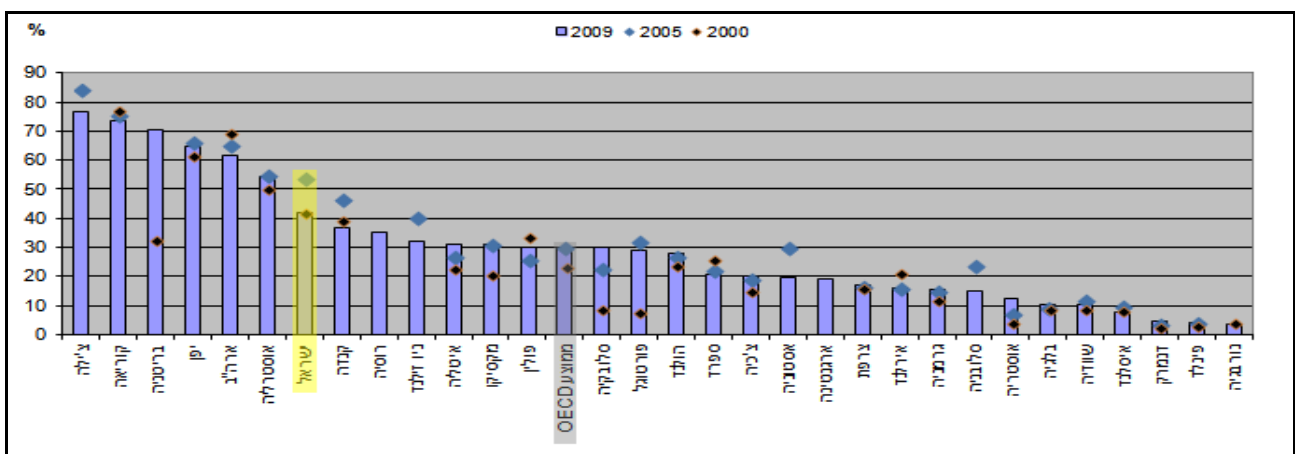

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 239

5.2. הוצאה פרטית והוצאה ציבורית

ההוצאה הציבורית מהווה כ-84% מכלל ההוצאה החינוכית במדינות ה-OECD, בממוצע. ההוצאה הציבורית מופנית ברובה למוסדות חינוך ציבוריים, אך לא רק. לוח 12 מתאר את שיעור ההוצאה הפרטית על מוסדות ההשכלה הגבוהה במדינות ה-OECD בשנים 2000, 2005 ו-2009. אחוז ההשקעה הציבורית המופנית למימון המערכת האקדמית בכלל מדינות ה-OECD, הינו נמוך יחסית לעומת מערכות חינוך אחרות (יסודית ותיכונית)- 70% בלבד. בכל מדינות ה-OECD ההוצאה הציבורית המופנית למערכת האקדמית גדלה בין השנים 2000 ל-2009. יחד עם זאת, ההוצאה הפרטית גדלה בקצב גדול יותר ושיעורה היחסי עלה מ-23% ל-30% בין השנים הללו. בישראל, מרכיב ההוצאה הפרטית הרלוונטית גדול בצורה משמעותית ועומד על כ-42%. בשנת 2000 החלק היחסי של ההוצאה הפרטית היה בשיעור דומה ואילו בשנת 2005 הוא עמד על שיעור של כ-54%. בבריטניה, מרכיב ההוצאה הפרטית יותר מהוכפל בשנים הללו מ-32% בשנת 2000 ל-70% בשנת 2009. במדינות סקנדינביה מרכיב ההוצאה הפרטית כמעט לא השתנה בין השנים הללו ונשאר נמוך (שיעורים הנעים מ-3 ל-10 אחוז).

לוח 12: שיעור ההוצאה הפרטית על מוסדות ההשכלה הגבוהה, 2000-2009

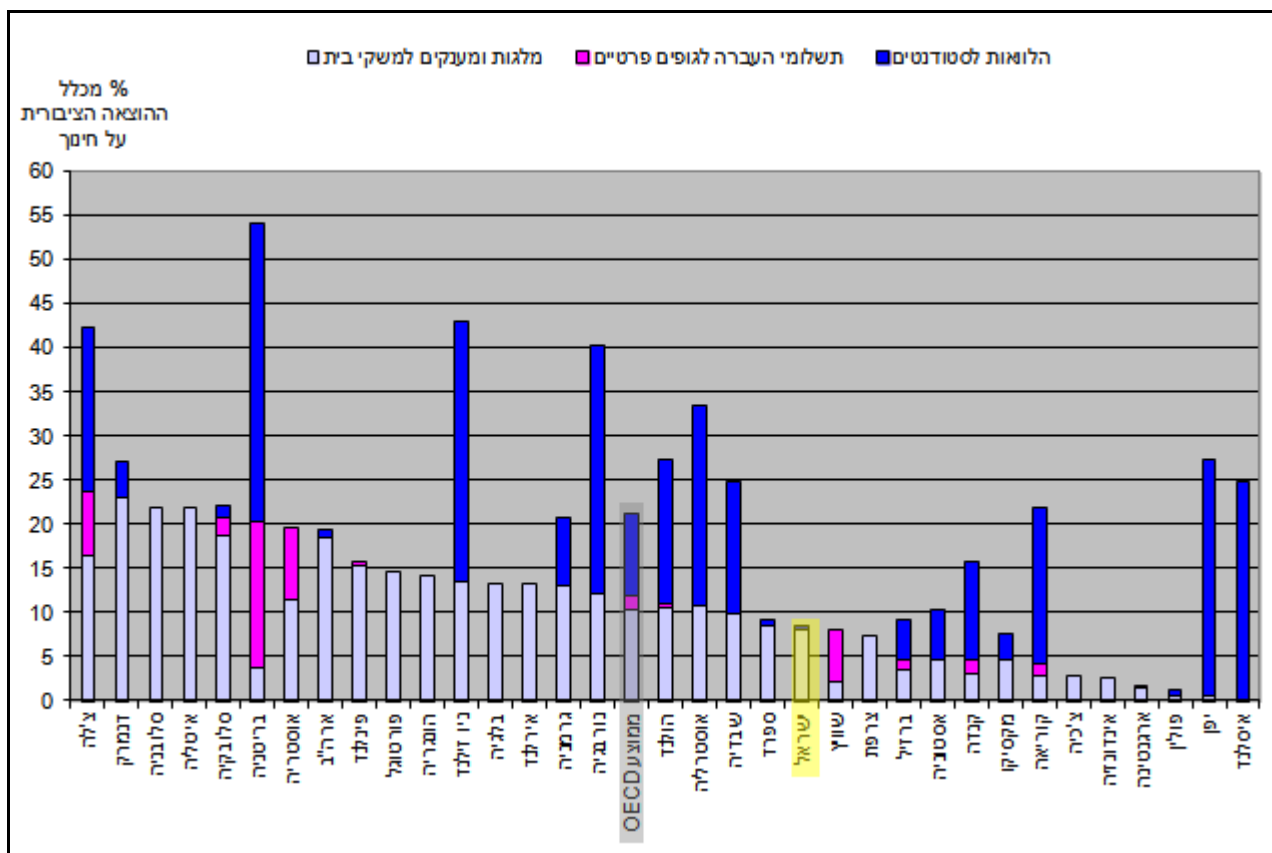

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 253

במדינות רבות, מתנהל הוויכוח בנוגע לאופי הראוי של מערכת הסיוע הסטודנטיאלית. מחד, נטען כי השימוש בהלוואות (לעומת מענקים ומלגות) מאפשר להגדיל את הנגישות הכוללת להשכלה הגבוהה מבלי להוות נטל משמעותי על תקציב המדינה. כמו כן, נטען כי זהו כלי הוגן יותר: בוגרי המערכת האקדמית זוכים להכנסות גבוהות ביחס ליתר האוכלוסייה ולכן טבעי שישלמו בעבור השכלתם. מאידך, נטען כי העלויות האדמיניסטרטיביות פוגעות ביעילות הכלכלית של מערכות ההלוואות השונות. כמו כן, המתנגדים להחלפת המענקים בהלוואות, טוענים כי תהליך זה עלול לפגוע במוטיבציה של צעירים מקרב השכבות המוחלשות, לפנות ללימודים גבוהים. לוח 13 מתאר את התפלגות ההוצאה הציבורית המופנית לסיוע הסטודנטיאלי במדינות ה-OECD (כאחוז מכלל ההוצאה הציבורית המופנית לצרכי ההשכלה הגבוהה) נכון לשנת 2009. בממוצע, כ-20% מההוצאה הציבורית על השכלה גבוהה במדינות ה-OECD, מופנית לסיוע סטודנטיאלי. הסיוע מתחלק כמעט שווה בשווה בין הלוואות למענקים. חלק קטן נוסף (1.5%) מהווים תשלומי העברה לגופים פרטיים. בישראל (מכלל ההוצאה הרלוונטית) עומד על כ-9%, כשרובו המוחלט מורכב ממלגות ומענקים. הסיוע הסטודנטיאלי ברוב המדינות (שיש לגביהן נתונים) מורכב משילוב כלשהו של מענקים והלוואות. ככלל, ניתן לציין כי מדינות בהן קיימת תוכנית הלוואות, סך כל התמיכה הסטודנטיאלית בהן גדולה יחסית (לעומת מדינות שלא מפעילות תוכניות הלוואות). כשליש מ-32 המדינות ברשימה לא מפעילות תוכניות הלוואות כלל.

לוח 13: התפלגות ההוצאה הציבורית לסיוע הסטודנטיאלי, 2009

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 276

5.3. שכר לימוד ורפורמות במערכת השכלה גבוהה

בקרב מדינות ה-OECD וה-G20 קיימים הבדלים ניכרים מבחינת גובה שכר הלימוד הנגבה במוסדות להשכלה גבוהה ושיעור התמיכה בסטודנטים. 8 מתוך מדינות ה-OECD לא גובות שכר לימוד כלל (במוסדות הציבוריים): צ'כיה, דנמרק, פינלנד, שבדיה, איסלנד, מקסיקו, נורבגיה, סלובקיה; ובמספר מדינות נוספות קיים שכר לימוד סמלי בלבד. בממוצע, כ-21% מכלל ההוצאה הציבורית המופנית למימון המערכת האקדמית, מופנית לתמיכה בסטודנטים ומשפחותיהם. כותבי הדו"ח מציינים כי בקרב מדינות ה-OECD שבהם הסטודנטים מחויבים בתשלום שכר לימוד, אך קיימת בהם מערכת יעילה של סיוע כספי, הנגישות להשכלה הגבוהה איננה נופלת מהממוצע (ראה הרחבה בסעיף הרלוונטי). כמו כן, מצוין כי מערכות סיוע סטודנטיאלי המציעות הלוואות שהחזרן תלויי הכנסה, מהוות אמצעי יעיל ביותר לקידום השוויון והנגישות ללימודים גבוהים.

לוח 13 מתאר את הרפורמות שנערכו בתחום ההשכלה הגבוהה במדינות ה-OECD מאז 1995. 17 מתוך 25 המדינות (שיש לגביהן נתונים רלוונטיים) ביצעו במהלך התקופה הזו רפורמות משמעותיות במערכת ההשכלה הגבוהה. ב-14 מהמדינות הללו, הרפורמות כללו שינוי במבנה שכר הלימוד, מה שהוביל לרוב לעלייה בסכום אותו נאלצים לשלם הסטודנטים (במהלך הלימודים או אחריהם). הדוגמאות הבולטות לעלייה בשכר הלימוד הן קוריאה, בריטניה וארה"ב. יחד עם זאת, מספר מדינות הפחיתו את שכר הלימוד הסטודנטיאלי (אוסטריה וגרמניה) או ביטלו אותו כליל (אירלנד). במרבית המדינות העלאת שכר הלימוד לוותה בהגדלת הסיוע הכספי לסטודנטים ומשפחותיהם. בכחצית מהמדינות, סטודנטים "זרים" נאלצים לשלם שכר לימוד גבוה יותר מזה של סטודנטים אזרחי המדינה. כמו כן, בכחצית מהמדינות הנ"ל (ברוב המדינות שבהן נגבה שכר לימוד) קיימת דיפרנציאציה לפי חוגי הלימוד. הבסיס לדיפרנציאציה משתנה ממדינה למדינה: עלות ההכשרה, השכר הצפוי לבוגרי התחומים השונים או צרכי המשק.

לוח 14: רפורמות שנערכו בהשכלה הגבוהה, 1995-2009

מדינה	האם נערכו רפורמות בהשכלה גבוהה מאז 1995?	האם רפורמות הביאו לשינוי ברמת התמיכה הסטודנטיאלית?	האם נגבה שכ"ל שונה לסטודנטים זרים?	האם נגבה שכ"ל דיפרנציאלי לפי תחומי לימוד?
אוסטרליה	כן	כן	כן	כן
אוסטריה	כן	כן	לא	לא
בלגיה (פלנדריה)	כן	לא	כן	לא
בלגיה (וולוניה)	כן	לא	כן	לא
קנדה	כן	כן	כן	כן
דנמרק	כן	כן	כן	לא
פינלנד	לא	לא	לא	לא
צרפת	לא	לא	לא	כן
איסלנד	כן	לא	לא	כן
אירלנד	כן	כן	כן	כן

איטליה	כן	כן	לא	כן
יפן	כן	כן	לא	לא
קוריאה	כן	כן	לא	כן
מקסיקו	לא	לא	לא	לא
הולנד	כן	כן	כן	לא
ניו זילנד	כן	כן	כן	כן
נורבגיה	לא	לא	לא	לא
פולין	כן	כן	כן	כן
סלובקיה	כן	לא	כן	כן
סלובניה	לא	לא	כן	לא
ספרד	לא	לא	לא	כן
שבדיה	לא	לא	לא	לא
שוויץ	לא	לא	כן	לא
בריטניה	כן	כן	כן	כן
ארה"ב	כן	כן	כן	כן

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 278

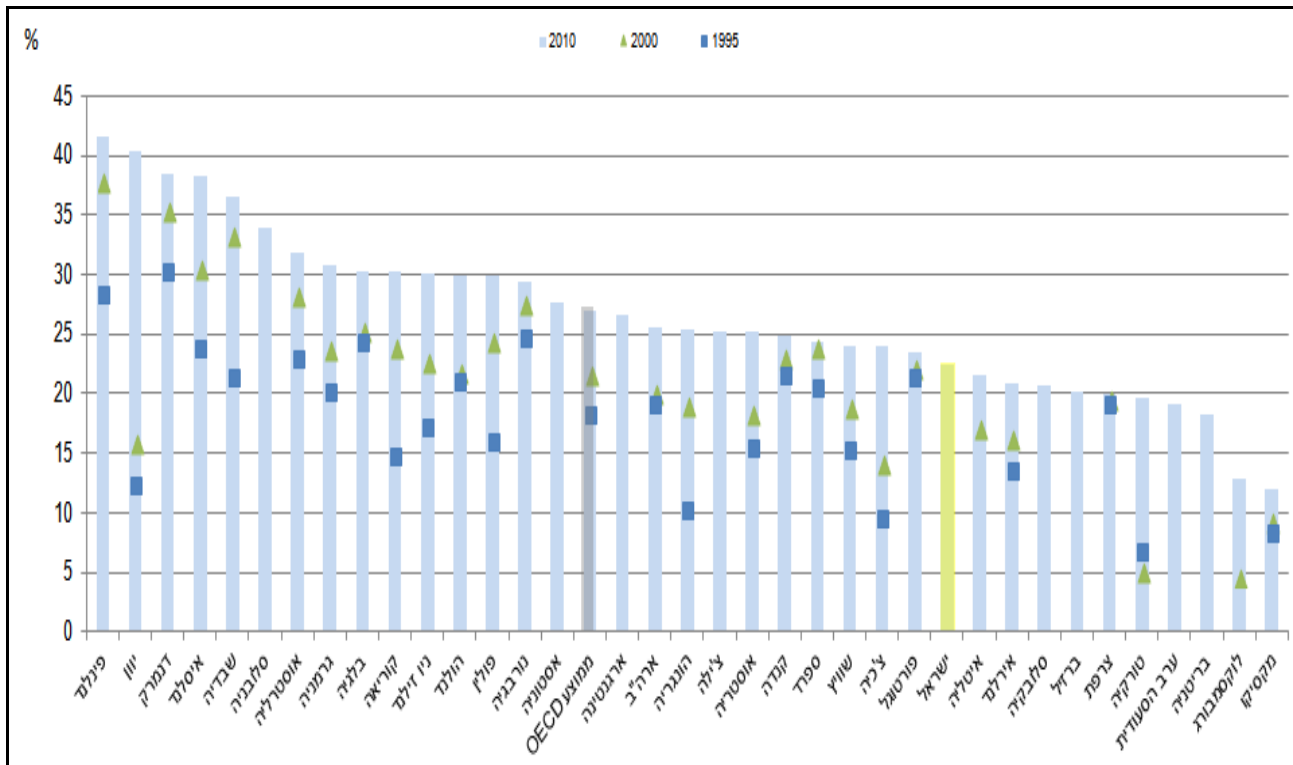
6. נגישות, השתתפות והתקדמות בהשכלה:

6.1. השתתפות של צעירים בהשכלה גבוהה

בכל מדינות ה-OECD הנגישות החינוכית בגילאי 14-5 הינה אוניברסאלית. ב-25 מתוך 33 מדינות ה-OECD (שיש לגביהן נתונים) יותר מ-80% מבני 15-19 נמצאים במסגרת חינוכית. לוח 15 מתאר את שיעור בני 20-29 הלומדים במוסדות חינוך פרטיים וציבוריים (בתוכנית מלאה או חלקית) בין השנים 1995 ל-2010. 27% מקרב בני שכבת הגיל הזו בקרב מדינות ה-OECD נמצאים במסגרת חינוכית. נתון זה מהווה עלייה של כ-10% מאז שנת 1995. בישראל, שיעור הלומדים הינו 22%. במרבית מדינות ה-OECD נרשמת בשנים האחרונות עלייה מתונה אך יציבה, בשיעור ההשתתפות של צעירים בהשכלה הגבוהה. שינוי פניו של שוק העבודה המודרני, המחייב יותר שנות לימוד מבעבר, הוא אחד הגורמים העיקריים לעלייה הזו. כתבי הדו"ח מציינים כי במידה והמגמות הנוכחיות יימשכו, ילידי שנות ה-2000 במדינות ה-OECD צפויים להגיע ל-17 שנות לימוד, בממוצע.

לוח 15: שיעור בני 20-29 הלומדים במוסדות חינוך פרטיים וציבוריים, 1995-2010

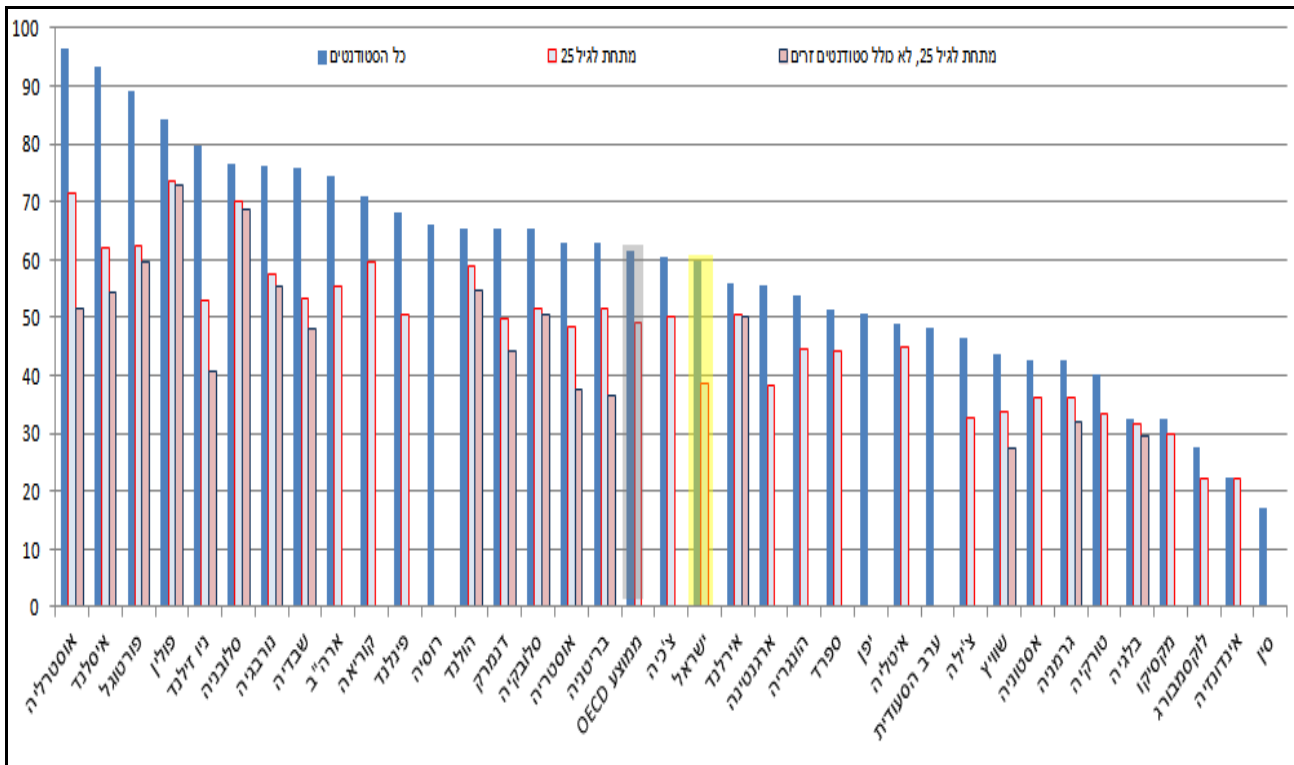

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 318

לוח 16 מתאר את שיעור הכניסה להשכלה גבוהה (מסוג A) לפי גיל הכניסה בשנת 2009. 62 מכל 100 אזרחים בקרב מדינות ה-OECD, צפויים להיכנס בשלב כלשהו בחייהם למוסד ללימודים גבוהים. רובם המוחלט (49% מכלל האזרחים) יעשו זאת לפני גיל 25. בישראל, שיעורי הכניסה נמוך מעט מהממוצע של OECD - 59.7%. שיעור הכניסה של צעירים מתחת לגיל 25 נמוך משמעותית (38.8%) - דחיית הגיל הממוצע לתחילת הלימודים האקדמיים בישראל מוסברת בעיקרה ע"י חובת השירות הצבאי/לאומי. באוסטרליה ואיסלנד מעל 90% צפויים ללמוד לימודים גבוהים במהלך חייהם. בשתי המדינות הללו ישנה מערכת מפותחת של סיוע סטודנטיאלי, אך בעוד שכר הלימוד באיסלנד הוא אפסי, שכר הלימוד באוסטרליה גבוה יחסית. נתון זה מאשש את הטענה כי לא קיים קשר חד-משמעי בין העלאת שכר לימוד ופגיעה בנגישות, בהנחה ואין חובה לשלם את שכר הלימוד במהלך הלימודים וקיים סיוע מקיף לסטודנטים ומשפחותיהם. עוד יש לציין כי הנגישות להשכלה גבוהה בכל מדינות סקנדינביה גבוהה משמעותית ממוצע ה-OECD. שיעור הצעירים העתידים להיכנס למערכת ההשכלה הגבוהה במדינות ה-OECD עלה בכ-25% מאז 1995.

לוח 16: שיעור הכניסה להשכלה גבוהה (מסוג A) לפי גיל הכניסה, 2009

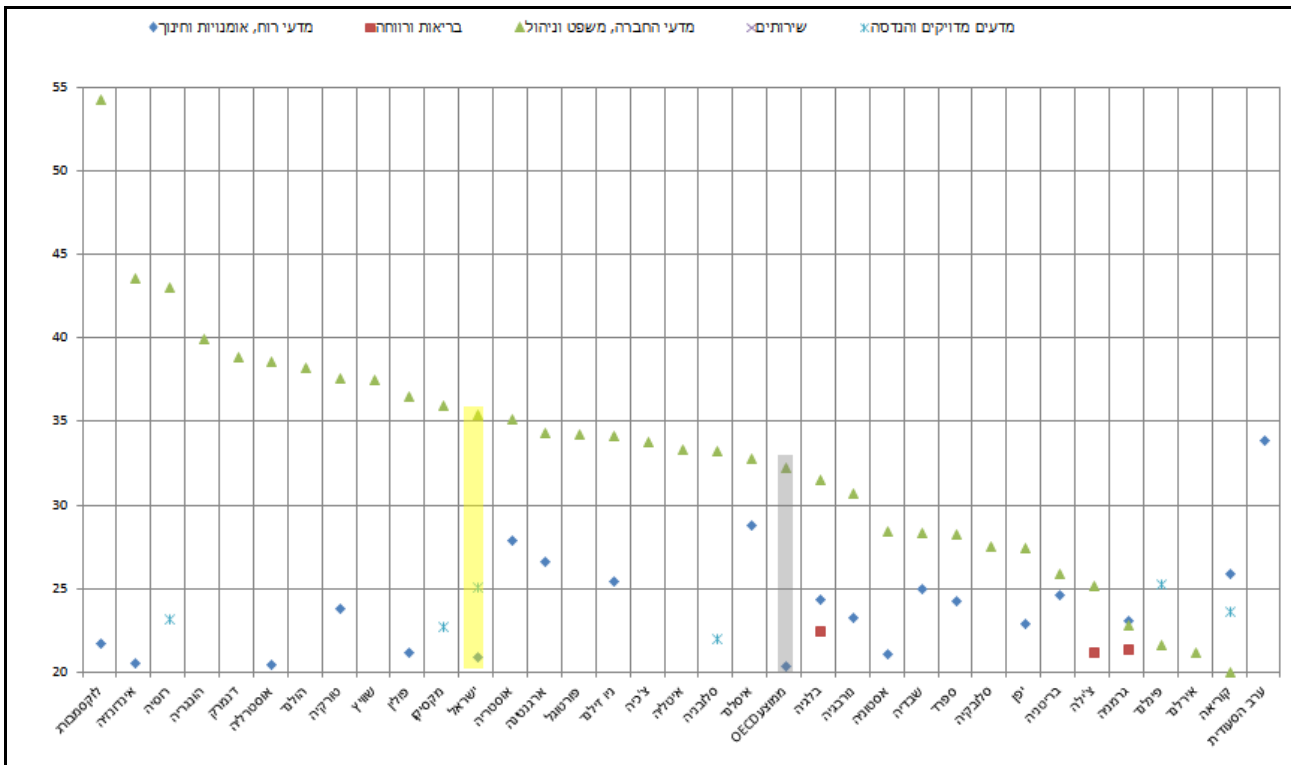
מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 348

17% מקרב צעירי ה-OECD יכנסו במהלך חייהם למסלול של השכלה גבוהה מסוג B (הכשרה מקצועית וטכנולוגית). שיעור זה שונה משמעותית ממדינה אחת לשנייה. נכון לשנת 2010, 40% מאלו שמתחילים לימודים במסלול זה, עושים זאת לפני גיל 25. בשיעור הכניסה לתוכניות מסוג זה כמעט ולא חל גידול מאז 1995 (בניגוד להשכלה גבוהה מסוג A). 2.8% מקרב צעירי ה-OECD עתידים לפנות ללימודי מחקר מתקדמים (תואר שני מחקרי דוקטורט).

לוח 17¹ מציג את התפלגות הסטודנטים החדשים לפי תחומי הלימוד לשנת 2010. אשכול הלימודים הפופולארי ביותר בקרב מדינות ה-OECD הינו מדעי החברה, משפט וניהול. 32% מהסטודנטים בממוצע פונים לתחומים אלו. בכל מדינות ה-OECD (להוציא פינלנד, קוריאה וערב הסעודית) זהו תחום הלימוד הפופולארי ביותר. מעט יותר מ-20% מהסטודנטים במדינות ה-OECD פונים ללימודי מדעי רוח, אומנויות וחינוך. מדעים מדויקים, הנדסה, מקצועות הבריאות ורווחה הם התחומים הפחות פופולאריים.

לוח 17: התפלגות הסטודנטים החדשים לפי תחומי הלימוד, 2010

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 353

6.2. לימודים בחו"ל

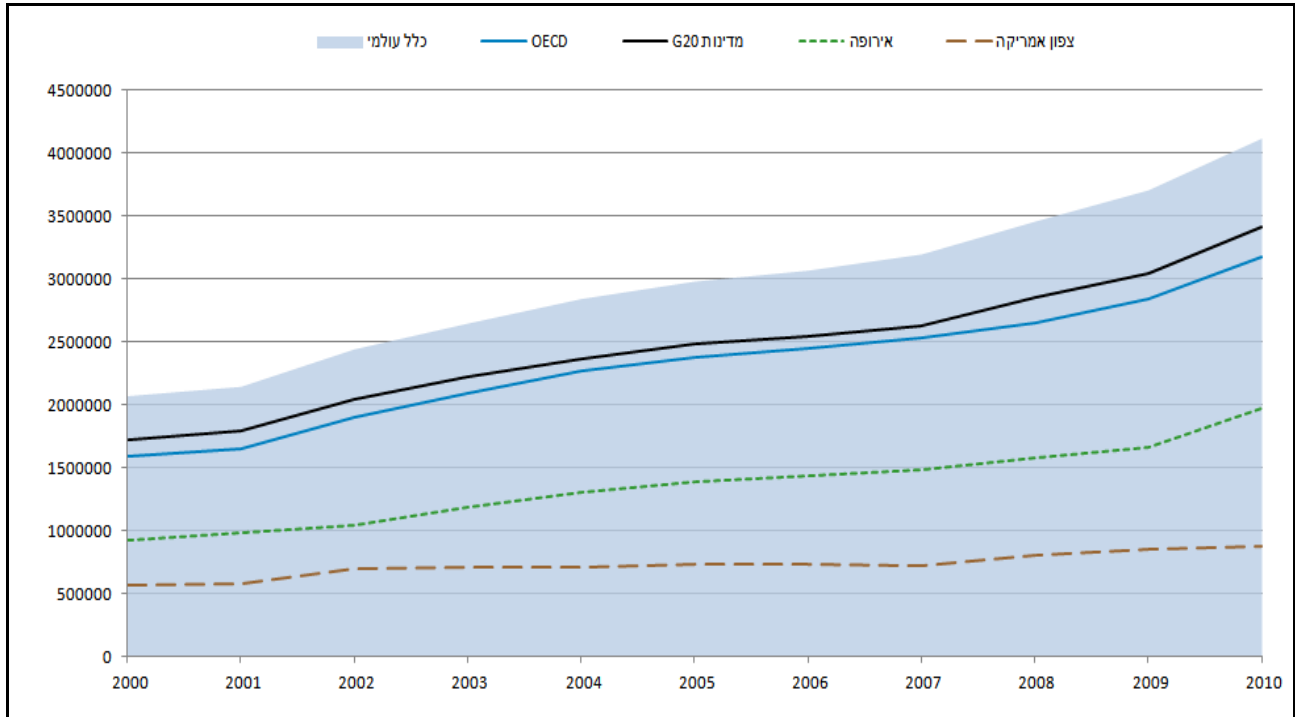
בעוד המערכת הכלכלית הבינלאומית הופכת ליותר ויותר מחוברת, והדרישה לכוח אדם משכיל ומיומן עולה, יותר סטודנטים שואפים לרכוש השכלה גבוהה איכותית ופונים ללימודים גבוהים מחוץ לארצות המוצא שלהם. כותבי הדו"ח מבחינים בין "סטודנטים בינלאומיים" (מי שעזב את ארץ אזרחותו על מנת ללמוד במדינה אחרת) ו"סטודנטים זרים" (מי שלומד במדינה שאיננה ארץ אזרחותו, אך הוא יכול להיות תושב קבע או יליד אותה המדינה). לוח 18 מתאר את השינוי במספר הסטודנטים הלומדים מחוץ למדינתם (לפי יעד הלימודים) בין השנים 2000-2010. בשנת 2000 מעל ל-2 מיליון סטודנטים למדו מחוץ למדינתם. תוך 10 שנים, מספר הסטודנטים הבינלאומיים הוכפל והוא עומד על 4.1 מיליון בשנת 2010. רובם המוחלט בחרים ללמוד במדינות המפותחות (החברות ב-OECD או G20). במונחים אבסולוטיים, רוב הסטודנטים מגיעים מהמדינות האסיאתיות

¹ רק התחומים שבחרו בהם יותר מ-20% מהסטודנטים הנכנסים למסודות הלימוד במדינה מסוימת, מופיעים בתרשים.

המאוכלסות: הודו וסין. המדינות שבהן אחוז הסטודנטים הזרים (לעומת סטודנטים אזרחים) הוא הגדול ביותר הן לוקסמבורג, בריטניה ואוסטרליה. במדינות הללו, יותר מעשירית מכלל הסטודנטים אינם אזרחי המדינה.

לוח 18: מספר הסטודנטים הלומדים מחוץ למדינתם, לפי יעד הלימודים, 2000-2010

מקור: OECD Education At A Glance, 2012: 360